

Účinky prevzatia vybraných segmentov spoločnej obchodnej politiky Európskej únie na Slovensko

Michaela GAJDOŠOVÁ*

Úvod

Vstup Slovenskej republiky do Európskej únie bude dôležitým medzníkom v dlhodobom procese integrácie SR do európskych štruktúr. Členstvo v EÚ predpokladá splnenie určitých podmienok prístupujúcou krajinou, okrem iných aj prevzatie celého rozsiahleho komplexu práva tohto integračného zoskupenia – tzv. *acquis communautaire*. V rámci *acquis* existujú oblasti, ktorým sa musí kandidátska krajina prispôbiť ešte pred svojím vstupom, súčasne však v ňom existujú oblasti, ktoré je možné prevziať v plnom rozsahu až dňom vstupu do EÚ. Oblasťou *acquis*, pre ktorú platí posledne uvedená možnosť, je aj legislatíva, na základe ktorej sa realizuje spoločná obchodná politika Európskej únie. Je celkom prirodzené, že s blížiacim sa termínom predpokladaného vstupu SR do EÚ vzniká nespočetné množstvo otázok týkajúcich sa nielen samotných zásad, na ktorých je spoločná obchodná politika EÚ založená a ktorých aplikácia bude dňom vstupu SR do EÚ bezpodmienečná a nezvratná, ale aj účinkov tohto kroku na Slovensko.

Na predoslané otázky sa pokúsime odpovedať v predkladanom príspevku. V prvej časti sústredíme pozornosť na spoločnú obchodnú politiku EÚ. Vzhľadom na to, že problematika spoločnej obchodnej politiky EÚ je veľmi široká a nie je možné všetky jej oblasti obsiahnuť v jednom príspevku, podrobíme podrobnejšej analýze iba jej colné režimy. V druhej časti potom na základe komparácií colných režimov EÚ a SR poukážeme na niektoré pravdepodobné účinky ich prevzatia na Slovensko.

1. Spoločná obchodná politika Európskej únie a jej zásady

Európske únia, resp. Európske spoločenstvo bolo od svojho počiatku budované ako colná únia, dôsledkom čoho bolo odstránenie bariér (tarifných i netarifných) v obchodných vzťahoch medzi členskými štátmi tohto integračného zoskupenia a následné zavedenie spoločnej obchodnej politiky voči nečlenským, tzv. tretím krajinám.

* Ing. Michaela GAJDOŠOVÁ, PhD., Ústav slovenskej a svetovej ekonomiky SAV, Šancová 56, 811 05 Bratislava 1

Spoločná obchodná politika Európskej únie ako jedna z mála politík EÚ je založená na nadštátnom (*supranational*) prístupe k rozhodovaniu, čo v podstate znamená, že kompetencie v obchodnopolitickej oblasti sú prenesené zo štátnych orgánov členských štátov na nadštátne orgány – orgány EÚ. (Rozhodujúca úloha v otázkach úpravy a realizácie spoločnej obchodnej politiky EÚ prislúcha najmä Európskej komisii a Rade ministrov EÚ.) V súvislosti s daným prístupom však treba uviesť, že jeho uplatňovanie nie je v obchodnej politike EÚ absolútne. Aj tu existujú určité výnimky, najmä v oblasti vývozných politiky, kde si členské štáty doposiaľ ponechávajú svoje kompetencie, úloha orgánov EÚ je v tejto oblasti skôr koordinačná.

Hlavné zásady spoločnej obchodnej politiky Európskej únie obsahuje už *Zriaďovacia zmluva Európskeho spoločenstva* z roku 1957 v článku 113 (v Amsterdamskej zmluve – článok 133). Podľa daného vymedzenia sa spoločná obchodná politika EÚ zakladá na jednotnom postupe členských štátov v oblastiach úpravy colných sadzieb, uzatvárania dohôd s obchodnopolitickým obsahom, liberalizačných opatrení, obchodných ochranných opatrení a vývozných politiky.

Praktická obchodná politika Európskej únie, opierajúca sa o spoločný postup v uvedených oblastiach, sa realizuje prostredníctvom rozmanitého systému obchodnopolitických nástrojov tarifnej a netarifnej povahy, pričom je pre ňu príznačná veľká diferencovanosť vo vzťahu k jednotlivým krajinám, resp. skupinám krajín.

1.1. Colné režimy Európskej únie

Ako sme sa už zmienili, pre spoločnú obchodnú politiku EÚ je príznačná veľká diferencovanosť vo vzťahu k jednotlivým krajinám, resp. skupinám krajín, ktorá sa výrazne prejavuje práve v oblasti ciel. V dôsledku nej sa v Európskej únii uplatňujú v zásade dva systémy colných režimov, a to systém založený na *Spoločnom colnom sadzobníku EÚ* (ďalej aj režim zmluvných ciel) a *systém preferenčných režimov*, resp. *režimov preferenčných ciel*.

Všeobecné pravidlá a postupy týkajúce sa realizácie colného režimu založeného na Spoločnom colnom sadzobníku EÚ vymedzuje *Colný kódex* z roku 1992 (nariadenie Rady ministrov EÚ č. 2913/92). Vlastný colný sadzobník EÚ je založený na 8-miestnej tzv. kombinovanej nomenklatúre tovarov, ktorá zahŕňa všetky druhy obchodovaných položiek (vyše 10 tisíc položiek), ku ktorým sú priradené príslušné colné sadzby – zmluvné a autonómne (všeobecné).¹ Hoci sa Spoločný colný sadzobník považuje za základný nástroj obchodnej politiky EÚ, existencia

¹ Sadzbami *Spoločného colného sadzobníka* budeme v príspevku ďalej rozumieť iba zmluvné sadzby, resp. clá (clá na báze doložky najvyšších výhod – DNV).

viacerých preferenčných režimov spôsobila, že jeho používanie v praxi je obmedzené iba na malý počet mimoeurópskych krajín, konkrétne na USA, Japonsko, Kanadu, Austráliu, Nový Zéland, Hongkong, Kórejskú republiku a Singapur.

Clá na dovozy z ostatných krajín majú povahu preferenčných ciel (ciel so zvýhodnenými sadzbami), výška ktorých je značne diferencovaná, a to nielen pokiaľ ide o jednotlivé druhy komodít, ale aj z hľadiska jednotlivých krajín, resp. ich zoskupení. Na rozdiel od zmluvných ciel, ktoré tvoria jeden režim, preferenčné clá vytvárajú niekoľko režimov. Niektoré krajiny sú dokonca súčasne zaradené do viacerých preferenčných režimov, čo im umožňuje, aby pri svojich dovozoch do EÚ kombinovali výhody jednotlivých preferenčných režimov, resp. aby využili tie preferenčné režimy, ktoré im pri dovážaných tovaroch poskytnú najväčšie colné výhody.

Preferenčné clá Európska únia aplikuje jednak na zmluvnej báze – na báze uzatvorených preferenčných obchodných dohôd medzi EÚ a tretími krajinami, resp. ich skupinami, jednak na báze jednostranných autonómnych rozhodnutí EÚ. Prikladom krajín, voči ktorým EÚ uplatňuje preferenčné clá na zmluvnom základe, sú najmä krajiny Afriky, Karibiku a Pacifiku (tzv. ACP krajiny), krajiny Stredomoria, krajiny Európskeho združenia voľného obchodu (EZVO) či krajiny strednej a východnej Európy. Na autonómnom základe EÚ aplikuje preferenčné clá iba v rámci jedného režimu – *všeobecného systému preferencií* (GSP – *General System of Preferences*), ktorý však z hľadiska svojho teritoriálneho záberu patrí k jej najrozsiahlejším a najvýznamnejším preferenčným režimom.

Pokiaľ ide o samotnú úroveň colných sadzieb v Európskej únii, možno ju charakterizovať ako relatívne nízku. Podľa údajov vyplývajúcich z previerky obchodnej politiky EÚ vo Svetovej obchodnej organizácii (WTO – *World Trade Organization*) [8], priemerné colné zaťaženie dovozov do EÚ na báze doložky najvyšších výhod (t. j. v režime založenom na Spoločnom colnom sadzobníku) v roku 1999 predstavovalo 6,9 % (jednoduchý priemer colných sadzieb všetkých poľnohospodárskych a nepoľnohospodárskych výrobkov). Pritom priemerné colné zaťaženie poľnohospodárskych výrobkov predstavovalo 17,3 % a nepoľnohospodárskych výrobkov 4,5 %. Najvyššie clá (2,5- a viacnásobok jednoduchého priemeru) EÚ aplikuje najmä na dovozy obilia (priemerná colná sadzba 47 %), mlieka a mliečnych výrobkov (40 %), mäsa (33,3 %), živých zvierat (26 %), mlynárskych výrobkov (25 %) výrobkov zo zeleniny a ovocia (23 %), tabaku a tabakových výrobkov (21 %), výrobkov z mäsa a rýb (18 %), výrobkov z obilia a múky (18 %) a cukru (18 %). Rozptyl aplikovaných colných sadzieb je výraznejší pri poľnohospodárskych výrobkoch, kde sa sadzby pohybujú v rozpätí od 0 % po 236,4 %, pri nepoľnohospodárskych výrobkoch od 0 % po 26 %. (Len pre úplnosť poznamenávame, že úroveň ciel poľnohospodárskych výrobkov v EÚ nebola

vždy taká vysoká, clá týchto výrobkov narástli na uvedenú úroveň najmä po Uruguajskom kole GATT v dôsledku tarifikácie.)

Zmluvné clá EÚ na báze DNV sú clami viazanými² a v prevažnej miere sú konštruované ako clá valorické (hodnotové); podiel nevalorických ciel tvorí iba necelých 10 % všetkých ciel EÚ. Ako nevalorické clá Európska únia používa buď clá špecifické (množstvové), alebo kombinované (zohľadňujúce hodnotu a množstvo) a aplikuje ich najmä na poľnohospodárske výrobky.

Priemernú úroveň ciel na báze DNV v EÚ v členení na poľnohospodárske, nepoľnohospodárske a ropné produkty, štruktúru ciel a rozsah ich aplikácie ukazuje tabuľka 1.

Tabuľka 1

Aplikované dovozné clá Európskej únie na báze DNV v roku 1999

	Clo (jednoduchý priemer)	8-miestne položky	
		počet	podiel (%)
<i>Spolu</i>	6.9	10 428	100.0
Poľnohospodárske produkty ¹	17.3	2 132	20.4
Nepoľnohospodárske produkty (okrem ropných produktov)	4.5	8 257	79.2
Ropné produkty	2.9	39	0.4
<i>Kapitoly HS 01 – 24</i>	17.0	2 378	22.8
Valorické clá	9.6	1 388	58.4
Produkty nepodliehajúce clu	0.0	258	18.6
Produkty podliehajúce clu	11.8	1 130	81.4
Nevalorické clá	29.9	990	41.6
<i>Kapitoly HS 25 – 97</i>	4.2	8 050	77.2
Valorické clá	4.1	7 987	99.2
Produkty nepodliehajúce clu	0.0	1 753	21.9
Produkty podliehajúce clu	5.3	6 234	78.1
Nevalorické clá	9.8	63	0.8

¹ Príloha 1 Dohody WTO o poľnohospodárstve vymedzuje poľnohospodárske produkty ako kapitoly HS 01 – 24, bez rýb a rybacích produktov (kapitola 03), plus niektoré vybrané položky kapitol 29, 33, 35, 38, 41, 43, 50, 51, 52 a 53.

Prameň: [8].

Z analýzy úrovne colného zaťaženia dovozov v rámci hlavných preferenčných režimov EÚ v roku 1999 vyplýva, že najnižšie colné sadzby v danom období požívali najmenej rozvinuté krajiny a ostatné krajiny Loméskej konvencie, z ktorých sa až 94 % tovarových položiek do EÚ dovážalo bezcolne, nasledovali krajiny, s ktorými má EÚ uzatvorené regionálne dohody o voľnom obchode (80 %), a beneficienti všeobecného systému preferencií (54 %) [8].

Obdobne ako v prípade zmluvných ciel aj pri preferenčných clách je jednoznačne badateľná tendencia vyššieho colného zaťaženia dovozov poľnohospodárskych

² Clá, ktorých výšku nemožno zvyšovať.

výrobkov než výrobkov priemyselných. V závislosti od toho-ktorého preferenčného režimu sa ich priemerná úroveň pohybuje zhruba od 10 – 17 %, zatiaľ čo pri priemyselných výrobkoch od 0 – 2 %.

Súhrnné údaje o priemernej úrovni colných sadzieb hlavných preferenčných režimov Európskej únie, resp. ich kombinácii s režimom doložky najvyšších výhod a frekvenciu tovarových položiek v rôznych colných pásmach v percentuálnom vyjadrení obsahuje tabuľka 2.

Tabuľka 2

Prehľad ciel na báze DNV a preferenčných režimov Európskej únie v roku 1999

	Viazané DNV sadzby	Aplikované DNV sadzby	Lomé ¹ + LDC ² + DNV	Lomé + GSP + DNV	LDC + DNV	FTA ³ + DNV	GSP + DNV
<i>Clá – jednoduchý priemer</i>							
Spolu	7.0	6.9	1.8	1.9	1.9	3.5	4.9
Poľnohospodárske produkty ⁴	17.4	17.3	9.5	10.3	10.3	16.7	15.7
Nepoľnohospodárske produkty	4.6	4.5	0.0	0.0	0.0	0.5	2.3
<i>Frekvencia tovarových položiek</i>							
Bezcolný prístup	18.0	19.7	94.1	93.2	93.7	80.3	53.7
0 – 5	39.6	38.4	0.9	1.1	0.9	3.4	18.9
5 – 35	40.2	39.6	3.3	3.9	3.5	13.9	25.2
35 – 50	0.8	0.8	0.5	0.6	0.6	0.9	0.8
>50	1.5	1.5	1.2	1.2	1.3	1.5	1.4

¹ Colné sadzby na báze Lomských konvencií pre tzv. ACP krajiny.

² Colné sadzby pre najmenej rozvinuté krajiny (LDC - najmenej rozvinuté krajiny).

³ Colné sadzby na báze dohôd o voľnom obchode (FTA - dohody o voľnom obchode).

⁴ Príloha 1 Dohody WTO o poľnohospodárstve vymedzuje poľnohospodárske produkty ako kapitoly HS 01 – 24, bez rýb a rybáčich produktov (kapitola 03), plus niektoré vybrané položky kapitol 29, 33, 35, 38, 41, 43, 50, 51, 52 a 53.

Poznámka: Každý preferenčný režim zahrnuje rozdielne produkty, pričom väčšina obchodných partnerov EÚ vyhovuje zaradeniu do viacerých režimov. Priemerné colné sadzby sú vypočítané ako kombinácie colných sadzieb preferenčných režimov s predpokladom, že najnižšia možná sadzba z režimov je vybraná pre každý produkt.

Prameň: [8].

Dôležitou črtou spoločnej obchodnej politiky Európskej únie, ktorú v súvislosti s clami nemožno nespomenúť, je spôsob nakladania s vybratými clami. Clá, ako je všeobecne známe, totiž neplnia len funkciu ochrannú, ale súčasne aj funkciu finančnú, hoci jej význam sa so znižovaním ciel sústavne znižuje.

V prípade Európskej únie sú clá jednou z príjmových položiek nielen členských štátnych rozpočtov, ale aj spoločného rozpočtu EÚ. Vzhľadom na to, že krajina, v ktorej tovar dovážaný z tretích krajín prekračuje vonkajšiu hranicu EÚ, nie je vždy totožná s krajinou jeho príjemcu, otázka inkasa a rozdelenia cla je v EÚ vyriešená tak, že clo inkasuje vždy tá krajina, cez hranice ktorej tovar do únie vstupuje a odvádza z neho 75 % do spoločného rozpočtu EÚ.

1.2. Všeobecný systém preferencií Európskej únie

Ako sme už uviedli, všeobecný systém preferencií³ je jediným preferenčným režimom Európskej únie, ktorý sa realizuje na nezmluvnom základe. Vzhľadom na svoje teritoriálne pokrytie, ale aj v otázke poskytovania colných výhod patrí vôbec k najrozsiahlejším preferenčným režimom EÚ, a preto sa o ňom zmienime podrobnejšie.

Európska únia zaviedla vlastnú schému všeobecného systému preferencií (GSP – *General System of Preferences*) už v roku 1971, pričom v priebehu jej uplatňovania prešla viacerými komplexnými revíziami, ktoré sa premietli do vyvinutia pomerne zložitého, zato však dôsledne prepracovaného systému colných úľav.

V rámci všeobecného systému preferencií poskytuje Európska únia preferenčné zníženie colných sadzieb na výrobky pochádzajúce a dovážané z najmenej rozvinutých a rozvojových krajín, pričom neuplatňuje žiadne množstvové limity. Poskytnutie GSP zo strany Európskej únie však predpokladá splnenie striktné stanovených pravidiel. Tieto pravidlá, ktoré sú stanovované smernicami Rady ministrov EÚ, definujú kritériá zaradenia krajín do GSP EÚ (ale aj ich vylúčenia), zoznamy krajín vyhovujúcich stanoveným kritériám, komodity, na ktoré sa GSP vzťahuje, rozsah colných preferencií, ako aj iné podmienky, za ktorých môžu byť poskytnuté ďalšie zvláštne preferencie.

V súčasnosti aplikovaná schéma GSP Európskej únie je upravená najmä Smernicou Rady ministrov EÚ z roku 2001 (č. 2501/2001) a je platná na obdobie 2002 – 2004.

Európska únia poskytuje v rámci GSP colné preferencie 143 krajinám uvedeným v tabuľke 3, z ktorých 49 je zaradených do skupiny najmenej rozvinutých a 94 do skupiny rozvojových krajín.

Pri zaradovaní krajín do GSP Európska únia zohľadňuje úroveň hospodárskej vyspelosti krajiny meranej hrubým národným produktom (HNP) per capita a rozvojovým indexom. Do GSP EÚ sú tak začlenené krajiny, ktorých HNP per capita nepresahuje počas troch po sebe nasledujúcich rokov hranicu 8 210 USD, a rozvojový index hodnotu 1. Zaradenie krajiny do GSP EÚ nie je trvalé. Európska únia zoznam beneficentov GSP každoročne prehodnocuje a v prípade, že niektorá krajina zaradená do zoznamu beneficentov GSP nespĺňa počas troch po sebe nasledujúcich rokov stanovené kritéria, je zo zoznamu beneficentov vylúčená.

³ Všeobecný systém preferencií predstavuje medzinárodne uznaný preferenčný systém poskytujúci colné výhody rozvojovým krajinám, ktorého zavedenie odporučila UNCTAD (*United Nations Conference on Trade and Development*) na sklonku 60. rokov.

Všeobecný systém preferencií však nie je medzinárodne unifikovaný či záväzný systém. Poskytnutie, podmienky a rozsah colných výhod je výlučnou záležitosťou jednotlivých krajín, ktoré, ak sa rozhodnú GSP poskytnúť, robia tak celkom dobrovoľne, jednostranne a nrecipročne.

Tabuľka 3

Zoznam beneficentov všeobecného preferenčného systému Európskej únie

<i>Afganistan</i>	Ghana	Líbya	<i>Senegal</i>
Alžírsko	Granada	<i>Madagaskar</i>	<i>Seychelly</i>
<i>Angola</i>	Gruzínsko	Malajzia	<i>Sierra Leone</i>
Antigua a Barbuda	Guatemala	<i>Malawi</i>	<i>Somálsko</i>
Argentína	<i>Guinea</i>	<i>Maledívy</i>	Spojené arabské emiráty
Arménsko	<i>Guinea-Bissau</i>	<i>Mali</i>	Srí Lanka
Azerbajdžan	Guyana	Maroko	<i>Stredoafriická republika</i>
Bahamy	<i>Haiti</i>	Marshallove ostrovy	<i>Sudán</i>
Bahrajn	Honduras	<i>Mauretánia</i>	Surinam
<i>Bangladéš</i>	Chile	Mauricius	Svätá Lucia
Barbados	India	Mexiko	Svätý Krištof a Nevis
Belize	Indonézia	Mikronézia	<i>Svätý Tomáš a Princov ostrov</i>
<i>Benin</i>	Irak	<i>Mjanmarsko</i>	Svätý Vincent a Grenadiny
<i>Bhútán</i>	Irán	Moldavsko	Svazijsko
Bielorusko	Jamajka	Mongolsko	Sýria
Bolívia	<i>Jemen</i>	<i>Mozambik</i>	<i>Šalamúnove ostrovy</i>
Botswana	Jordánsko	Namíbia	Tadžikistan
Brazília	Južná Afrika	Nauru	<i>Tanzánia</i>
Brunej Darussalam	<i>Kambodža</i>	<i>Nepal</i>	Thajsko
<i>Burkina Faso</i>	Kamerun	<i>Niger</i>	<i>Togo</i>
<i>Burundi</i>	<i>Kapverdy</i>	Nigéria	Tonga
Cyprus	Katar	Nikaragua	Trinidad a Tobago
<i>Čad</i>	Kazachstan	Omán	Tunisko
Čína	Keňa	Palau	Turkménsko
<i>Demokratická rep. Kongo</i>	Kirgizsko	Pakistan	<i>Tuvalu</i>
Dominika	<i>Kiribati</i>	Panama	<i>Uganda</i>
Dominikánska republika	Kolumbia	Papua – Nová Guinea	Ukrajina
<i>Džibutsko</i>	<i>Komory</i>	Paraguaj	Uruguaj
Egypt	Kongo	Peru	Uzbekistan
Ekvádor	Kostarika	Pobrežie Slonoviny	<i>Vanuatu</i>
<i>Eritrea</i>	Kuba	<i>Rovníková Guinea</i>	Venezuela
<i>Etiópia</i>	Kuvajt	Rusko	Vietnam
Fidži	<i>Laos</i>	<i>Rwanda</i>	Východný Timor
Filipíny	<i>Lesotho</i>	<i>Samoa</i>	<i>Zambia</i>
Gabon	Libanon	Salvádor	Zimbabwe
<i>Gambia</i>	<i>Libéria</i>	Saudská Arábia	

Poznámka: Krajiny zvýraznené kurzívou predstavujú najmenej rozvinuté krajiny.

Prameň: [4].

Rozsah výhod všeobecného preferenčného systému EÚ v podobe zníženia colných sadziieb a komodity, na ktoré Európska únia GSP aplikuje, sú diferencované jednak podľa stupňa hospodárskej vyspelosti krajín, jednak podľa citlivosti výrobkov pre EÚ. V prípade najmenej rozvinutých krajín nie je poskytovanie colných preferencií v zmysle výrobkov nijako obmedzené, uplatňuje sa na všetky výrobky, pričom ich dovozy nepodliehajú clám.

Iný prístup uplatňuje Európska únia voči rozvojovým krajinám. V prípade týchto krajín sa výhody všeobecného preferenčného systému priznávajú len vybraným priemyselným a poľnohospodárskym výrobkom.⁴ Európska únia v rámci

⁴ Počet výrobkov zaradených do všeobecného systému preferencií EÚ predstavuje súbor asi 7 000 položiek colného sadzovníka.

schémy GSP rozlišuje dve kategórie výrobkov – necitlivé a citlivé výrobky, pri ktorých uplatňuje diferencované zníženie colných sadzieb na báze DNV (tzv. *tarifná modulácia*).

Výrobky prvej kategórie – *necitlivé výrobky* (približne 47 % položiek zaradených do GSP EÚ) sú pri dovozoch do EÚ od cla celkom oslobodené. V prípade *citlivých výrobkov* (asi 53 % položiek GSP EÚ) je redukcia ciel diferencovaná v závislosti od toho, či je na príslušný dovážaný výrobok aplikované valorické alebo špecifické clo. Na výrobky, ktorých dovozy sú zaťažované valorickým clom, poskytuje EÚ paušálne zníženie colných sadzieb na báze DNV o 3,5 percentného bodu (jedinou výnimkou z paušálneho zníženia cla sú textilné výrobky a odevy, pri ktorých sa uplatňuje zníženie cla o 20 %). Naopak výrobky, na dovozy ktorých je aplikované špecifické clo, požívajú 30 %-né zníženie cla. (V prípadoch súčasnej aplikácie valorického a špecifického cla na dovážaný výrobok sa redukuje iba valorická zložka cla o 3,5 percentného bodu.)

Všeobecný systém preferencií EÚ ďalej umožňuje, aby jeho beneficianti získali navyše (na požiadanie), okrem uvedených „všeobecných“ preferencií, aj ďalšie tzv. dodatočné preferencie, a to v podstate v rovnakom rozsahu a s určitými výnimkami na rovnaké výrobky, ako sú poskytované všeobecné preferencie. Využitím dodatočných preferencií tak môžu beneficianti GSP EÚ zdvojnásobiť colné výhody poskytované týmto systémom. Získanie dodatočných preferencií je však viazané na splnenie určitých podmienok zo strany beneficiantov, napríklad na určité aktivity v oblasti ochrany životného prostredia či pracovných práv (implementácia medzinárodne uznaných základných environmentálnych alebo pracovných štandardov) alebo boja proti výrobe drog a obchodovaniu s nimi (len latin-skoamerické krajiny).

2. Účinky prevzatia colných režimov Európskej únie na Slovensko

Začlenenie Slovenska do Európskej únie a s tým súvisiace prevzatie colnej politiky ako súčasti spoločnej obchodnej politiky EÚ prinesie v oblasti ciel viaceré zmeny. Tieto zmeny sa dotknú predovšetkým systému colných režimov aplikovaných Slovenskou republikou, a to tak režimu zmluvných ciel, ako aj režimu, resp. režimov preferenčných ciel, keďže tie bude musieť Slovensko nahradiť systémom colných režimov EÚ. Ďalšia podstatná zmena sa bude týkať aj úpravy colných záležitostí. Vstupom do EÚ Slovensko stratí možnosť samostatne upravovať colné záležitosti (legislatíva, sadzby atď.), resp. rozhodovať o nich. Tieto záležitosti prejdú do kompetencie spoločných orgánov EÚ, rozhodnutiami ktorých bude Slovensko viazané. So zmenami v colných režimoch sú, prirodzene, spojené aj určité účinky; analýze niektorých z nich venujeme pozornosť v nasledujúcich častiach.

2.1. Pravdepodobné účinky prevzatia colného režimu Európskej únie založeného na Spoločnom colnom sadzobníku na Slovenskú republiku

Pri úvahách o možných účinkoch prevzatia colného režimu EÚ založeného na Spoločnom colnom sadzobníku na Slovensko a jeho zahraničný obchod sú rozhodujúce najmä dve skutočnosti – rozdiely v úrovni zmluvných colných sadzieb SR a EÚ a rozdiely v aplikácii týchto sadzieb z teritoriálneho hľadiska.

Priemerná úroveň zmluvných ciel SR (ciel na báze DNV), ktorá sa všeobecne hodnotí ako veľmi nízka, podľa údajov WTO [9] v roku 2001 bola 6,1 %, čo je o 0,5 percentného bodu menej ako v EÚ. Poľnohospodárske produkty boli v danom období zaťažené v priemere clom vo výške 11,8 % (o 5,5 percentného bodu menej ako v EÚ) a priemyselné produkty 4,3 % (o 0,2 percentného bodu menej ako v EÚ). Zhruba 45 % tovarových položiek colného sadzobníka sa pohybuje v colnom pásme 0 – 5 %; na pásma 5 – 10 % a 10 – 50 % pripadá zhruba 25, resp. 10 % tovarových položiek. Podiel položiek nepodliehajúcich clu je 19 % a podiel položiek s colnými sadzbami prevyšujúcimi 50 % predstavuje iba 1 %. Hoci existuje tendencia znižovať najvyššie colné sadzby, clá na niektoré poľnohospodárske výrobky (živé zvieratá a mäso) zostávajú stále veľmi vysoké a dosahujú úroveň až 125 %.

Ak vychádzame z komparácií priemerných dovozných zmluvných colných sadzieb EÚ a SR, ukazuje sa, že prevzatie Spoločného colného sadzobníka EÚ by malo celkovo viesť k zvýšeniu priemernej úrovne slovenských zmluvných colných sadzieb o 7 – 10 %. Ich zvýšenie pri priemyselných výrobkoch je možné predpokladať zhruba v rozmedzí 3 – 5 % a pri poľnohospodárskych výrobkoch 38 – 43 %.

Citeľne vyššie *colné sadzby* EÚ oproti SR sú najmä v kapitolách 02 – mäso, 03 – ryby, 04 – mlieko a mliečne výrobky, 07 – zelenina, 08 – ovocie, 10 – obilie, 11 – mlynárske výrobky, 16 – výrobky z mäsa a rýb, 19 – výrobky z obilia, 20 – výrobky zo zeleniny a ovocia, 24 – tabak a tabakové výrobky, 51 – vlna a priadze, 54 – umelé vlákna, 60 – textilie a 61 – odevy a odevné doplnky, pričom z uvedených kapitol najväčšie rozdiely sa ukazujú v kapitolách 03, 04, 07, 08, 10, 16, 19, 20 a 54, t. j. prevažne pri poľnohospodárskych produktoch.

Naopak, *výraznejšie nižšie colné sadzby* v EÚ než v SR sú predovšetkým v kapitolách 17 – cukor a cukrovinky, 22 – nápoje a liehoviny, 27 – nerastné palivá, 48 – papier a výrobky z papiera, 49 – knihy, noviny a iné polygrafické výrobky, 70 – sklo a sklenené výrobky, 72 – železo a oceľ, 73 – predmety zo železa a z ocele, 83 – výrobky zo základných kovov, 84 – jadrové reaktory, kotly, stroje a prístroje, 86 – koľajové vozidlá, 87 – motorové vozidlá, 94 – nábytok a 95 – hračky a športové potreby, s najväčšími rozdielmi v kapitolách 17, 22, 84, 86 a 94.

Exaktná kvantifikácia účinkov z titulu rozdielných zmluvných colných sadzieb SR a EÚ, vzhľadom na nie vždy dobre porovnateľné údaje o týchto sadzbách, ako aj nepredvídateľné zmeny colných sadzieb, ku ktorým každoročne dochádza, je

veľmi zložitá. Obmedzíme sa preto iba na naznačenie pravdepodobných účinkov, ktoré je možné v súvislosti s prevzatím zmluvných colných sadzieb EÚ očakávať.

V prípade dovážaných tovarov, pri ktorých dôjde na základe prevzatia Spoločného colného sadzovníka k zvýšeniu colných sadzieb, je možné pod vplyvom tohto zvýšenia očakávať sťaženie prístupu príslušných tovarov na slovenský trh (keďže clo pôsobí ako bariéra vstupu na trh, pričom tá je prirodzene tým väčšia, čím vyššie je clo), a teda zvýšenie jeho colnej ochrany. Vzhľadom na to, že clo pôsobí zároveň aj ako nákladová a cenová položka, možno predpokladať, že zvýšenie colných sadzieb sa premietne aj do cenovej úrovne príslušných dovážaných tovarov. Sťaženie prístupu na slovenský trh spolu s cenovým zvýšením tak môže v súhrne viesť k zníženiu objemu dovozu, eventuálne aj k zmene jeho teritoriálnej štruktúry. Pochopiteľne, pri jednotlivých komoditách to bude diferencované. Naopak, v prípade tovarov, pri ktorých sa prevzatím Spoločného colného sadzovníka EÚ colné sadzby znížia, možno očakávať efekty opačné, t. j. zlepšenie prístupu dovážaných tovarov na náš trh vrátane zníženia cien týchto tovarov.

Samozrejme, že nie všetky tovary sú pre Slovensko z hľadiska dovozov rovnako významné. Závažnosť, resp. rozsah naznačených pravdepodobných efektov vyplývajúcich zo zvýšenia alebo zníženia colných sadzieb budú preto determinované aj týmto aspektom.

Na základe podrobnejšej analýzy je možné usudzovať, že zvýšenie colných sadzieb v zmysle prevzatia Spoločného colného sadzovníka EÚ a s tým spojené naznačené sprievodné negatívne účinky by sa mohli týkať tovarov, ktoré nepredstavujú príliš veľký podiel na celkovom dovoze Slovenska. Naopak, zníženie colných sadzieb podľa colného sadzovníka EÚ a s tým spojené pozitívne implikácie by sa mali dotknúť prevažne tovarov, ktoré majú v dovozoch Slovenskej republiky významnejšie zastúpenie. Tieto skutočnosti do značnej miery relativizujú naše konštatovanie v predchádzajúcom texte v tom zmysle, že účinok na zahraničný obchod a cenovú úroveň nemusí byť relevantný.

Nemenej dôležitou oblasťou skúmania účinkov prevzatia Spoločného colného sadzovníka EÚ (popri rozdieloch v colných sadzbách) je okruh krajín, voči ktorým sa vlastne tento sadzovník aplikuje.

Na základe toho, čo sme v súvislosti uplatňovaním Spoločného colného sadzovníka EÚ už uviedli, ako aj praxe SR pokiaľ ide o teritoriálnu aplikáciu zmluvných colných sadzieb, sa ukazuje, že zavedenie colného sadzovníka EÚ bude pre Slovensko znamenať v podstate pokračovanie existujúceho stavu, pretože sa bude vzťahovať na rovnaký okruh krajín, voči ktorým SR i dnes uplatňuje zmluvné clá (Spojené štáty americké, Kanadu, Japonsko, Austráliu, Nový Zéland, Hongkong, Kórejskú republiku a Singapur), podiel ktorých je na slovenských dovozoch v súčasnosti relatívne nízky (4,3 %).

Ak zohľadníme aj túto skutočnosť, dochádzame v odpovedi na otázku – ako ovplyvní prevzatie Spoločného colného sadzobníka EÚ obchod SR s tretími krajinami – k obdobnému záveru ako autori českej „dopadovej“ štúdie, a to, že prevzatie Spoločného colného sadzobníka EÚ by nemalo mať podstatný vplyv na ďalší vývoj zahraničného obchodu SR a nemalo by vyvolať zásadné zmeny komoditnej, ani teritoriálnej štruktúry slovenských dovozov z tretích krajín, a ani väčšie negatívne účinky na cenovú úroveň.

2.2. Pravdepodobné účinky prevzatia preferenčných colných režimov Európskej únie na Slovenskú republiku

Ďalšou oblasťou, na ktorú sa viažu početné otázky ohľadne prípadných zmien, resp. účinkov vyvolaných členstvom v Európskej únii, sú režimy preferenčných ciel (preferenčné režimy). Slovensko totiž okrem prevzatia colného režimu EÚ založeného na Spoločnom colnom sadzobníku bude musieť prevziať aj jej preferenčné režimy, ktoré tvoria neodmysliteľnú súčasť spoločnej obchodnej politiky EÚ, pričom práve ich prevzatie môže byť pre Slovensko náročnejšie, a to z ďalej uvedených dôvodov.

Slovensko síce v súčasnosti už uplatňuje preferenčné clá, či už na zmluvnom alebo autonómnom základe, ako sa však ukazuje, ich rozsah, najmä pokiaľ ide o teritoriálny záber, však zďaleka nedosahuje rozsah režimov preferenčných ciel EÚ. Aby sme boli konkrétni, Slovensko poskytuje diferencované preferenčné clá v podstate iba krajinám všeobecného systému preferencií, krajinám Európskej únie, krajinám CEFTA – Českej republike, Poľsku, Maďarsku, Slovinsku, Bulharsku a Rumunsku, krajinám EZVO – Nórsku, Islandu, Lichtenštajnsku a Švajčiarsku a ďalej aj pobaltským krajinám – Estónsku, Lotyšsku, Litve a napokon Turecku, Izraelu a Chorvátsku. Európska únia však okrem krajín EZVO, asociovaných krajín strednej a východnej Európy a GSP, aplikuje preferenčné clá aj voči krajinám Stredomoria a početnej skupine krajín Afriky, Karibiku a Pacifiku. V danej súvislosti je možné usudzovať, že prevzatie spoločnej obchodnej politiky EÚ povedie na jednej strane k aplikácii preferenčných ciel vo väčšom rozsahu, ako je to v súčasnej slovenskej praxi, na strane druhej k participácii na výhodách, ktoré poskytuje režim vnútorného trhu EÚ, ako aj niektoré preferenčné režimy upravujúce vzťahy EÚ a tretích krajín.

Špecifickú skupinu krajín, pri ktorých sa prevzatie preferenčných režimov javí pre Slovensko mierne náročnejšie, predstavujú rozvojové krajiny. Vo vzťahu k týmto krajinám Slovensko totiž uplatňuje preferenčné clá v podstate iba na krajiny, ktoré sú zaradené do všeobecného systému preferencií (okrem Izraela a Turecka, ktoré požívajú preferenčné clá aj na základe dohôd). Po vstupe do EÚ však Slovensko bude musieť poskytovať preferenčné clá aj v rámci ďalších osobitných preferenčných režimov, ktoré EÚ aplikuje na rozvojové krajiny ACP a Stredomoria.

Zmeny vyvolané prevzatím spoločnej obchodnej politiky EÚ sa premietnu aj vo všeobecnom systéme preferencií. Všeobecný systém preferencií poskytovaný Slovenskou republikou⁵ totiž nie je plne kompatibilný so systémom poskytovaným Európskou úniou. Slovenská republika v súčasnosti uplatňuje vlastnú – národnú schému GSP, v rámci ktorej, na báze dobrovoľnosti a nerecipacity, poskytuje preferenčné zníženie colných sadzieb na tovary dovážané z najmenej rozvinutých a rozvojových krajín do výšky 2 miliónov USD alebo ekvivalentu inej meny. Na dovozy, ktoré prekročia uvedený limit, uplatňuje zmluvné colné sadzby. Podľa súčasného colného sadzobníka je do všeobecného preferenčného systému SR zaradených celkovo 145 krajín, ktoré sú rozdelené do dvoch skupín, a to na najmenej rozvinuté (49 krajín) a rozvojové (96 krajín). Podiel krajín – beneficentov GSP na celkových dovozoch SR predstavuje vcelku zhruba jednu pätinu, z toho na najmenej rozvinuté krajiny pripadá iba 0,02 % a na rozvojové 20,5 %. Pomerne vysoký podiel dovozov, ktorý na krajiny GSP z celkových dovozov SR pripadá, je spôsobený najmä podielom dovozov Ruska a Číny (spolu 16,3 %), ktoré sú do tohto systému taktiež začlenené. Bez nich by podiel krajín GSP na celkových dovozoch SR bol iba 4,2 %.

Rozsah colných preferencií a komodity, na ktoré Slovensko GSP aplikuje, sú diferencované podľa stupňa hospodárskej vyspelosti jednotlivých krajín a citlivosti tovarov pre SR. Zatiaľ čo v najmenej rozvinutých krajinách predstavuje zníženie colných sadzieb 100 % z cla na báze DNV a vzťahuje sa na dovozy všetkých tovarov, v prípade rozvojových krajín je preferenčné zníženie colných sadzieb 50 %, resp. 100 % z cla na báze DNV. Colné zvýhodnenie v tejto skupine krajín sa však netýka všetkých tovarov, ale iba vybraných, colným sadzobníkom presne určených komodít. Všetky položky colného sadzobníka sú v tejto súvislosti rozdelené do troch skupín – v prvej skupine sú zahrnuté tzv. necitlivé položky, ktorých dovoz je od cla celkom oslobodený, v druhej skupine sú potom menej citlivé položky, ktoré požívajú 50 %-né zníženie cla, a napokon v tretej skupine sú zaradené výrobky citlivé, ktorým nie je priznaná žiadna preferencia. Počet položiek zaradených do všeobecného preferenčného systému predstavuje zhruba 4 600 položiek colného sadzobníka (v 8-miestnej nomenklatúre harmonizovaného systému), t. j. menej ako 50 % z ich celkového počtu. Z GSP systému SR je vylúčená takmer polovica kapitol poľnohospodárskych výrobkov, ale napríklad aj kapitoly priemyselných výrobkov ako 31 (hnojivá), 47 (vlákniny z dreva) či 72 a 73 (železo a oceľ a predmety zo železa a z ocele). Colné zaťaženie dovozov v rámci všeobecného systému preferencií je priemerne 5,2 %, z toho poľnohospodárskych výrobkov v priemere 11,6 % a priemyselných výrobkov 3,3 %.

⁵ Hoci Slovenská republika je donátorom GSP, súčasne je aj jeho beneficentom zo strany viacerých vyspelých krajín, napríklad USA, Japonska, Kanady či Austrálie.

Z porovnania slovenskej schémy GSP so schémou praktizovanou EÚ sa ukazuje, že zmeny, ktoré z titulu harmonizácie slovenskej schémy vyplynú, sa premietnu nielen v zozname krajín – beneficentov GSP, ale aj v rozsahu poskytovaných colných preferencií a v komoditách, na ktoré sa preferencie vzťahujú. Pokiaľ ide o zmeny v zozname beneficentov GSP, tie by pri zachovaní existujúceho GSP EÚ mali byť pre Slovensko minimálne, keďže z tohto hľadiska je už v súčasnosti zoznam beneficentov slovenského GSP takmer identický so zoznamom beneficentov GSP EÚ. Úplné zosúladenie GSP schémy SR si tak v podstate vyžiada len doplnenie slovenského zoznamu beneficentov GSP o 3 krajiny – Cyprus, Palau a Východný Timor, a naopak, vyradenie Bosny a Hercegoviny, Juhoslovenskej zväzovej republiky, Macedónska a Severnej Kórey (kompletný zoznam krajín, ktoré by mali byť v zozname krajín GSP po vstupe SR do EÚ uvádza tabuľka 3). Ak sme uviedli, že podiel krajín – beneficentov súčasného GSP SR na celkových dovozoch SR predstavuje celkovo zhruba 20,5 %, uvedená zmena v zložení krajín zaradených do GSP bude mať na daný podiel len marginálny účinok, a to jeho pokles zhruba o 0,1 %.

Harmonizácia slovenskej schémy GSP si takisto vyžiada prispôbenie zoznamu komodít, na ktoré sa všeobecný systém preferencií vzťahuje, ako aj výšky poskytovaných colných preferencií, kde zatiaľ medzi GSP EÚ a SR existujú značné rozdiely. Predovšetkým zmena, ktorá sa dotkne komodít zaradených do GSP, bude vôbec jednou z najpodstatnejších zmien v slovenskej schéme GSP, pretože Slovensko bude musieť do schémy GSP zaradiť zhruba o 50 % viac komodít ako v súčasnosti. V súvislosti s diferenciaciou komodít GSP by situácia po prevzatí GSP EÚ mala byť približne nasledovná – 53 % položiek GSP bude zaradených do skupiny citlivých komodít a 47 % položiek GSP do skupiny necitlivých komodít. Z tohto teda vyplýva, že po prechode na režim GSP EÚ bude Slovensko musieť pri 47 % komodít GSP aplikovať 100 %-né zníženie colných sadzieb, a pri ostatných 53 % komodít GSP redukované colné sadzby. Pri výrobkoch, ktorých dovozy budú po vstupe do EÚ zaťažované valorickým clom, tak Slovensko bude musieť poskytovať paušálne zníženie colných sadzieb na báze DNV o 3,5 percentného bodu (jedinou výnimkou z paušálneho zníženia cla budú textilné výrobky a odevy, pri ktorých sa v EÚ uplatňuje zníženie o 20 %) a pri výrobkoch, na dovozy ktorých sa v EÚ aplikuje špecifické clo, bude Slovensko musieť poskytovať 30 %-né zníženie cla. (V prípadoch súčasnej aplikácie valorického a špecifického cla na dovážaný výrobok bude redukovaná iba valorická zložka cla o 3,5 percentného bodu.)

Prechod na režim GSP EÚ bude taktiež znamenať, že Slovensko nebude môcť ďalej obmedzovať poskytovanie preferenčných ciel množstvovými limitami, čo by však nemalo mať na obchod Slovenska s rozvojovými krajinami zásadnejší vplyv,

ak uvážime, že ich dovozy prakticky nedosahujú limit stanovený v rámci GSP SR. Výnimkou by však mohli byť dovozy z troch krajín – Ruska, Číny a Ukrajiny, ktoré ako jediné daný limit dosahujú a ktorých dovozy by tak mohli byť pod vplyvom odstránenia tohto obmedzenia a s tým spojeného širšieho poskytovania preferenčných cieľ ešte viac stimulované.

Vzhľadom na to, že GSP EÚ umožňuje, aby jeho beneficianti pri splnení stanovených podmienok získali okrem uvedených všeobecných preferencií ešte aj ďalšie tzv. dodatočné preferencie, v dôsledku ktorých môže celkové zníženie colných sadzieb na ich dovozy dosiahnuť až dvojnásobok všeobecných preferencií, prevzatie GSP EÚ povedie k zvýšeniu nárokov na poskytovanie preferenčných cieľ zo strany SR. K dramatickým zmenám v teritoriálnej či komoditnej štruktúre slovenského zahraničného obchodu by však v ich dôsledku nemalo dôjsť.

Okrem uvedeného všeobecného systému preferencií uplatňuje EÚ voči rozvoovým krajinám ešte ďalší preferenčný režim, ktorý je osobitne zameraný na tzv. ACP krajiny. Tieto krajiny predstavujú spolu 77-člennú skupinu krajín Afriky, Karibiku a Pacifiku⁶ s veľmi nízkou ekonomickou úrovňou, z ktorých prevažná väčšina je bývalými francúzskymi a britskými kolóniami (tým sa do istej miery aj vysvetľuje, prečo sa krajinám ACP vôbec dostáva privilegovaného preferenčného zaobchádzania zo strany EÚ). V rámci tohto režimu poskytuje EÚ krajinám ACP na zmluvnom základe⁷ rozsiahle colné preferencie, ako aj iné výhody, ktoré idú podstatne ďalej ako preferencie poskytované v rámci režimu GSP (tab. 2). Krajinám ACP sa umožňuje takmer voľný prístup so surovinami a s priemyselnými výrobkami na trhy EÚ. Na dovozy poľnohospodárskych výrobkov sú aplikované preferenčné clá (v priemere 10 %) a kvóty, výnimku tvoria poľnohospodárske výrobky tropického pásma, ktorých dovoz je liberalizovaný. Hoci daný režim je založený na zmluvnej báze, nevyplývajú z nej pre krajiny ACP v podstate žiadne

⁶ **Afrika:** Angola, Benin, Botswana, Burkina Faso, Burundi, Čad, Demokratická republika Kongo, Džibutsko, Eritrea, Etiópia, Gabon, Gambia, Ghana, Guinea, Guinea-Bissau, Južná Afrika, Kamerun, Kapverdy, Keňa, Komory, Kongo, Lesotho, Libéria, Madagaskar, Malawi, Mali, Mauritánia, Maurícius, Mozambik, Namíbia, Niger, Nigéria, Pobrežie Slonoviny, Rovníková Guinea, Rwanda, Senegal, Seychelly, Sierra Leone, Somálsko, Stredoafriická republika, Sudán, Svazíjsko, Svätý Tomáš a Princov ostrov, Tanzánia, Togo, Uganda, Zambia, Zimbabwe.

Karibik: Bahamy, Antigua a Barbuda, Barbados, Belize, Dominika, Dominikánska republika, Granada, Guyana, Haiti, Jamajka, Kuba, Surinam, Svätý Krištof a Nevis, Svätá Lucia, Svätý Vincent a Grenadiny, Trinidad a Tobago,

Pacifik: Fidži, Kiribati, Cookove ostrovy, Marshallove ostrovy, Mikronézia, Nauru, Niue, Palau, Papua-Nová Guinea, Samoa, Šalamúnove ostrovy, Tonga, Tuvalu.

⁷ Preferenčná úprava vzťahov EÚ (EHS/ES) s touto skupinou krajín (aj keď ešte nie v súčasnom zložení) bola zakotvená už v Rímskej zmluve. Od polovice 70. rokov do roku 2000 boli ich vzájomné vzťahy upravované prostredníctvom pravidelne aktualizovaného systému dohôd – Lomských konvencií (I – IV). V súčasnosti vzťahy krajín ACP a EÚ upravuje Cotonská dohoda z roku 2000, ktorá nahradila štvrtú Lomskú konvenciu, ktorej platnosť už vypršala.

recipročné záväzky (dovozom z EÚ sú povinné poskytovať iba DNV). Keďže aj tento režim je neoddeliteľnou súčasťou spoločnej obchodnej politiky EÚ, pre Slovensko to bude znamenať, že po jeho vstupe do EÚ ho bude musieť v rovnakom rozsahu aplikovať aj Slovensko, čo by, prirodzene, malo viesť k určitému rozšíreniu poskytovania preferencií zo strany SR aj týmto krajinám (v súčasnosti požívajú krajiny ACP zo strany SR colné výhody v rámci jej GSP).

Vzhľadom na to, že obchodné väzby krajín ACP a SR sú veľmi slabé, čo dokazuje aj podiel tejto skupiny krajín na celkových dovozoch SR – iba 0,2 % (až 30 % z nich nerealizuje vôbec žiadny dovoz do SR, vývoz SR do krajín ACP je 0,3 %), je veľmi nepravdepodobné, že prevzatie tohto zmluvného režimu EÚ by mohlo zásadnejšie ovplyvniť, resp. zintenzívniť dovozy z krajín ACP do SR.

Pokiaľ ide o stredomorské krajiny – Maltu, Cyprus, Turecko, Maroko, Alžírsko, Tunisko, Egypt, Izrael, Jordánsko, Libanon, Palestínu a Sýriu, preferenčná úprava ich vzťahov sa zakladá na asociačných a kooperačných dohodách, ktoré EÚ s týmito krajinami uzatvorila ešte v 60. rokoch a na začiatku 70. rokov a následne ich rozšírila v 90. rokoch. Dohody z 90. rokov, okrem dohôd s Cyprom, Maltou a Tureckom, predpokladajú vytvorenie pásma voľného obchodu medzi EÚ a danými stredomorskými krajinami, prepojením ktorých by napokon, najneskôr do roku 2010, mala vzniknúť európsko-stredomorská oblasť voľného obchodu (tento zámer je obsiahnutý v Barcelonskej deklarácii prijatej EÚ v roku 1995). Už dnes sa však dovoz priemyselných výrobkov a vybraných poľnohospodárskych komodít z daných krajín do EÚ realizuje bezcolne. Vzhľadom na to, že ani v prípade tejto skupiny krajín, okrem Izraela a Turecka, Slovensko obdobnú zmluvnú preferenčnú úpravu obchodných vzťahov nemá a daným krajinám poskytuje preferenčné clá iba v rámci všeobecného systému preferencií, bude tento režim opäť jedným z tých, ktorý si vyžiada ďalšie rozšírenie poskytovaných preferenčných cieľov zo strany SR. Podiel uvedených stredomorských krajín na celkových slovenských dovozoch vo výške 0,6 % (podiel slovenských vývozov do týchto krajín je 1,2 %) naznačuje, že ani v prípade týchto krajín nie je príliš pravdepodobné, že by ich prípadné zvýšené dovozy mohli výraznejšie zasiahnuť do zahraničnoobchodnej výmeny SR a jej teritoriálnej štruktúry.

Z hľadiska zahraničnoobchodnej výmeny má pre SR značný význam Česká republika, ktorá nielenže je podielom takmer 17 % (po Nemecku) druhým najväčším obchodným partnerom Slovenska, ale podielom 15 % (opäť po Nemecku) je aj druhým najväčším dovozcom do SR. Pri úvahách o pravdepodobných účinkoch prevzatia spoločnej obchodnej politiky EÚ na preferenčný režim a vzájomný obchod Slovenska s Českou republikou, ktorý sa v súčasnosti uskutočňuje v preferenčnom režime colnej únie (teda colné sadzby sú nulové), je potrebné zvažovať ich variantne, keďže stále nie je známe, či sa Slovensko stane členom EÚ

v rovnakom termíne ako Česká republika. Ak by totiž bolo Slovensko prijaté do EÚ neskôr ako Česká republika, viedla by táto situácia k tomu, že ich obchodné vzťahy by sa nemohli naďalej realizovať v režime colnej únie (ČR by bola nútená dohodu o colnej únii so SR vypovedať), ale len v režime pásma voľného obchodu, pretože obchodné vzťahy Európskej únie a Slovenska sú upravené iba preferenčnou dohodou o voľnom obchode. Účinky, ktoré by z tejto zmeny obchodnopolitických podmienok pre vzájomný obchod ČR a SR vyplynuli, by však práve vzhľadom na existenciu pásma voľného obchodu medzi SR a EÚ nemali byť nijako dramatické. Obchod s priemyselnými výrobkami by pokračoval aj naďalej bez ciel, isté účinky by sa dotkli predovšetkým obchodu s niektorými poľnohospodárskymi výrobkami, ktoré zostali mimo zmluvnej úpravy (liberalizácie) a ktorých dovoz do EÚ podlieha vo vzťahu k SR preferenčným clám. Dovozy slovenských poľnohospodárskych výrobkov do ČR, ktorý sa v súčasných podmienkach colnej únie realizuje bez cla, by tak bol znovu zaťažovaný clom, čo by mohlo negatívne ovplyvniť konkurencieschopnosť týchto výrobkov na českom trhu. V prípade, že termíny vstupu Slovenska a Českej republiky do EÚ sa budú zhodovať, úvahy o účinkoch na vzájomný obchodnopolitický režim či obchod sú bezpredmetné.

Zvýhodnené zaobchádzanie zo strany Slovenska v podobe preferenčných ciel požívajú aj ostatné krajiny CEFTA – Poľsko, Maďarsko, Slovinsko, Bulharsko a Rumunsko. Ich podiel na slovenských dovozoch tvorí v úhrne asi 7 %, na vývozoch 13 %. Vzájomné obchodné vzťahy so SR sa v prípade týchto krajín CEFTA realizujú v podmienkach pásma voľného obchodu, výnimku však tvoria opäť poľnohospodárske výrobky, lebo obchodovanie s nimi nie je voľné (zaťaženie dovozov poľnohospodárskych výrobkov z krajín CEFTA na báze preferenčných ciel predstavuje v priemere 9 %). Z hľadiska možných účinkov prevzatia preferenčných režimov EÚ na obchod Slovenska s danými krajinami CEFTA platia v podstate obdobné úvahy ako v prípade ČR (s už zmieneným rozdielom, že ich obchodné vzťahy sa realizujú v podmienkach pásma voľného obchodu). Vzhľadom na to, že krajiny CEFTA majú s EÚ uzatvorené asociačné dohody, na základe ktorých sa ich obchod s EÚ tiež realizuje v preferenčnom režime pásma voľného obchodu (nevzťahuje sa na poľnohospodárske výrobky), vstup Slovenska do EÚ by takisto nemal vyvolať zásadnejšie zmeny jeho obchodného režimu, a teda ani obchodu s krajinami CEFTA. Skorší vstup SR do EÚ voči tým krajinám CEFTA, ktoré zostanú v pozícii asociovaných krajín, by v podstate znamenal zachovanie voľného obchodu s priemyselnými výrobkami, obchod s poľnohospodárskymi výrobkami by však bol podrobený osobitnému režimu, ktorý na dovozy týchto výrobkov EÚ aplikuje. Dovozy poľnohospodárskych výrobkov do SR z týchto krajín by tak podraželi, pretože aj keby boli zaťažované iba preferenčnými clami, tie sú v EÚ stále vyššie ako na Slovensku. Takto vyvolaným účinkom by v konečnom dôsledku

mohla byť aj zmena teritoriálnej štruktúry dovážaných poľnohospodárskych výrobkov na Slovensko. Naopak, v krajinách CEFTA, ktoré sa stanú členmi EÚ súčasne so Slovenskom, by sa ich vzájomný obchod, vrátane poľnohospodárskych produktov, uskutočňoval bez akýchkoľvek prekážok.

Z obchodných partnerov Slovenska, ktoré požívajú preferenčné clá, nemožno aspoň okrajovo nespomenúť krajiny Európskeho združenia voľného obchodu. Hoci sa ich vzájomné obchodné vzťahy realizujú v podmienkach zmluvného preferenčného režimu (priemyselné výrobky bezcolne), podiel krajín EZVO na slovenských dovozoch predstavuje v úhrne iba 1,4 % a na slovenských vývozoach 1,8 %. Vstupom SR do EÚ by daný preferenčný režim voči krajinám EZVO nemal zaznamenať závažnejšie zmeny, keďže medzi EÚ a EZVO platí v podstate rovnaký režim.

* * *

Z uvedených skutočností možno formulovať záver, že vstup Slovenska do Európskej únie a s ním spojené prevzatie colných režimov ako súčasti spoločnej obchodnej politiky EÚ by pre Slovensko a jeho budúcu zahraničnoobchodnú výmenu nemalo predstavovať závažnejší problém. K relevantným účinkom na teritoriálnu a komoditnú štruktúru zahraničného obchodu Slovenska, ako aj cenovú úroveň by z titulu prevzatia colných režimov Európskej únie tiež nemalo dôjsť. Vzhľadom na to, že obchodná politika je nesmierne dynamický a len ťažko predvídateľný prvok, je potrebné následné účinky považovať iba za odhady, ktoré vychádzajú zo súčasného stavu obchodnej politiky Slovenska a Európskej únie.

Došlo 17. 9. 2002

Literatúra

- [1] AUBOIN, M. – LAIRD, S.: EU Import Measures and Developing Countries. [Working paper.] Geneva: WTO 1998.
- [2] Colný sadzobník SR 2001 – Nariadenie vlády SR č. 480/2000 Zb. z.
- [3] HRŤICH, J.: Obchodní politika Evropské unie a obchodní vztahy České republiky s Uníí. [Rukopis.] Praha: Ústav mezinárodních vztahů 2000.
- [4] <http://eurunion.org/legislat/gsp/gsp/htm>.
- [5] Informácia o všeobecnom systéme preferencií SR. Bratislava: Ministerstvo hospodárstva SR 2001.
- [6] Porovnanie úrovne colných sadzieb SR a EÚ za roky 1999 a 2000. Bratislava: Ministerstvo hospodárstva SR 2001.
- [7] Studie o sociálních a ekonomických dopadech vstupu do EU (Šance a rizika). Praha: Rada vlády ČR pro sociální a ekonomickou strategii 2001.

- [8] Trade Policy Review – European Union. Geneva: WTO 2000.
- [9] Trade Policy Review – Slovak Republic. Geneva: WTO 2001.
- [10] URBAN, L.: Přijetí zásad společné obchodní politiky a její dopady na českou ekonomiku. Praha: Rada vlády ČR pro sociální a ekonomickou strategii 2000.
- [11] VAVREJNOVÁ, M.: Harmonizace obchodní politiky České republiky s obchodní politikou Evropské unie. *Politická ekonomie*, 48, 2000, č. 6.
- [12] Zahraničný obchod Slovenskej republiky. Bratislava: Štatistický úrad SR 2001.

IMPACTS OF THE ADOPTION OF SELECTED SEGMENTS OF THE COMMON TRADE POLICY OF THE EUROPEAN UNION ON SLOVAKIA

Michaela GAJDOŠOVÁ

The paper examines impacts of the adoption of selected segments of the Common Trade Policy of the European Union on the Slovak republic after its accession to the EU.

Initial part of the paper briefly looks at the Common Trade Policy of the EU which is based on uniform principles, particularly in regard to changes in tariff rates, the conclusion of tariff and trade agreements, the achievement of uniformity in measures of liberalization, export policy and measures to protect trade. It points out that the Common Trade Policy of the EU as a complex of tariff and non-tariff instruments belongs to those EU's policies in which the principle of supranational decision-making is applied and in which a great differentiation by countries or groupings of countries is apparent. Then the integral segments of the EU's Common Trade Policy – customs regimes are considered in more detail. The paper shows that also tariffs provide differential conditions of access for EU trading partners. While many of the EU's trading partners (ACP and Mediterranean countries, Central and Eastern European countries and countries of the EFTA and GSP) benefit from some or other form of preferential regime, imports from the USA, Japan, Canada, Australia, New Zealand, Korean republic, Hong Kong and Singapore enter to the EU in the m. f. n. regime (at rates of the Common Customs Tariff). An overview of the m. f. n. and preferential tariffs are then shown in Tables 1 and 2. A special attention is also given to the EU's only non-contractual preferential regime – General System of Preferences.

Slovakia aspires to become an EU member. In this connection Slovakia will have to replace its own trade policy by the Common Trade Policy of the EU. The paper in the second part analyzes impacts of this step on Slovakia. As the set of instruments of the Common Trade Policy of the EU is very broad it is not possible to deal with all of them in one paper. Therefore, the investigation focuses only on evaluation of possible impacts generated by the adoption of the EU's tariffs regimes (regime based on the Common Customs Tariff and preferential regimes). The main partial conclusions from the investigation are as follows.

Regarding the introduction of the Common Customs Tariff regime of the EU, the paper notes its territorial application and tariff rates. As regards the territorial application, for Slovakia the introduction of the Common Customs Tariff will basically mean continuation of the current situation, since it will relate to the same group of countries for which Slovakia already applies conventional tariff rates. From the point of the tariff rates, the introduction of the Community Customs Tariffs will lead to a rise in certain Slovak conventional tariff rates (mainly for agriculture products), however, since this will concern only a small group of countries, with 4.3 per cent share in Slovak imports, this fact is not of great importance.

A somewhat more complex situation could arise in the field of the Slovak preferential regimes. The accession of the SR to the EU will also mean adoption of all EU's preferential regimes (these represent an inseparable part of the Common Trade Policy of the EU). Since their territorial scope is greater than that of the Slovak preferential regimes, their adoption will result in wider application of preferential tariffs by Slovakia than at present. In addition to CEFTA, EFTA, the Baltic countries and countries of the generalized system of preferences, to which Slovakia already provides preferential tariffs, it will have to also provide preferential tariffs to a numerous group of developing countries of African, Caribbean and Pacific region and of Mediterranean region as well. The paper shows that changes will be inevitable also in the Slovak GSP scheme which is not fully compatible with the GSP scheme of the EU. Apart from all changes which the adoption of the EU's preferential regimes will bring about, there is little probability that their adoption will have major impacts on mutual trade between Slovakia and the countries that the regimes cover.

Overall finding of the paper is that the Slovakia's accession to the European Union and related adoption of the EU's tariff regimes should not pose a problem to the Slovakia and should not have significant impacts on territorial and commodity structure of its foreign trade.